

transferendum'. Ex principio superius posito sequitur 2°. commodatarius non posse rem adhibere ad alium usum, nisi ad quem commodata fuit. Quæ conditio adeo servanda est, ut si commodatarius ad alium usum rem commodatam transferat juxta leges civiles teneatur de furto *l. Si ut certo § Nunc videndum ff. h. t.* Commodans autem non potest impedire usum concessum, quod si fecerit, commodatarius habet actionem quæ dicitur *actio commodati contraria*, contra commodantem, ut ei usum rei commodatæ restituat, et damna sarciat. Immo ne usus in hoc contractu frustretur, leges dederunt eandem actionem commodatario, quoties commodans scienter commodaverit rem vitiosam. Sequitur 3°. expirante tempore usus præfiniti, aut cessante ipso usu rei commodatæ, cessare ipsum commodatum, et commodatarius restituere debere rem commodatam in sua specie. Hinc restituendus est equus commodatus non vero alius pro eo. In hoc enim commodatum differt a mutuo: ut in mutuo genus restituatur, in commodato autem ipsa res in sua specie restituenda sit.

3. Quid vero si res immutata est et passa est damnum?

Si damnum hujusmodi sit consecrarium usus rei, reficere illud commodatarius non obligatur; immo ad nihil tenetur commodatarius si absque sua culpa in usu res pereat *l. ult. ff. h. t.* At cum sit contractus gratuitus, et proinde unilateralis, commodatarius in cuius utilitatem penitus vertitur contractus, tenetur rem commodatam exactissima diligentia custodire. Hinc non solum tenetur præstare dolum, sed etiam culpam levem, et levissimam, illam scilicet, quæ opponitur vigilantia diligentissimi patrisfamilias. Ita *c. un. h. t.* post leges civiles in *cit. l. Si ut certo § Nunc videndum ff. h. t.* et in *l. In rebus § 1. ff. h. t.*

4. Casum vero fortuitum non præstabit commodatarius, nisi 1°. se obligaverit ex pacto ad illum præstandum; 2°. nisi ex ejus culpa factum sit ut res in ea conditione reperiretur, in qua casum fortuitum seu infortunium subiret; 3°. nisi commodatarius in mora fuerit restitutionis, et interim res commodata passa est casum fortuitum *c. un. h. t.*

5. Expleto usu, vel elapso tempore præfinito commodans habet actionem directam contra commodatarius, ut sibi restituat rem, et damna, si res ex ejus culpa facta sit deterior. Commodatarius autem habet actionem commodati contrariam contra commodantem

ut sibi reficiantur majores expensæ factæ pro conservatione rei commodatæ: dixi majores, nam ordinariæ, et minores expensæ gravant commodatarius.

TITULUS XVI.

De Deposito.

1. Depositum aliquando sumitur pro re, quæ alicujus fidei custodienda traditur, aliquando pro contractu, quo rei custodia committitur. Depositum sub hoc respectu definitur: 'Contractus quo res alicui gratis custodienda traditur'. Qui rem custodiæ causa tradit, dicitur deponens, qui eam recipit, depositarius.

2. Ex definitione plura sequuntur: 1°. In hoc contractu custodiam rei concedi ut integra restituatur, non vero concedi usum rei: ex qua conditione depositum distinguitur a precario et a commodato. Quod si depositarius utatur re deposita sine consensu vel expresso vel tacito deponentis juxta leges civiles reus furti perhibetur *l. Si sacculum ff. h. t.* Cum in hoc contractu solum custodia tradatur, contractus hic perficitur in commodum deponentis. Hinc sequitur 2°. rem esse restituendam quoties deponens eam requisierit *c. 2. h. t.* Nec obstat tempus fuisse præfinitum custodiæ, nam tempus præfinitur contra depositarium ad determinandam ejus obligationem, quatenus nempe non possit cogere deponentem ad rem suam recipiendam, sed teneatur rem depositam custodire per integrum tempus in contractu designatum. Verum si novum quid emergit quod restitutionem reddat noxiam vel privato deponentis bono, vel bono societatis, restitutio poscenti facienda non est. 3°. Custodia hæc est gratuita: hinc regulariter nulla intercedere debet merces.

3. Quæritur an clerici possint onus suscipere depositarii?

Responsio affirmativa datur ab Alex. III. in *c. 1. h. t.* Ratio ex eo deducitur quod contractus hujusmodi rejicit indolem contractus mercenarii, qui clericum non decet, sed potius induit naturam obligationis fiduciæ inter amicos existentis. Potest vero depositum tradi Ecclesiæ, vel loco pio, cujus clericus sit rector, vel administrator, aut fieri potest clerico uti personæ singulari. In primo casu si res pereat vel deterior fiat ex dolo vel culpa pulsari potest ipsa Ecclesia vel locus pius, quia principaliter obligantur erga depositorem qui Ecclesiæ fidei rem suam credidit. In secundo casu cum censeatur electa industria personæ clericus ipse

pulsandus est, et Ecclesia nullo modo tenetur nisi rei depositæ pretium in utilitatem Ecclesiæ fuerit conversum: scilicet Ecclesia tenetur non actione depositi, quia depositaria non fuit, sed actione *de in rem verso* quia ditior facta est rebus alienis. Ita *c. 1. h. t. et glos. ibi.*

4. Quæri potest quandonam depositarius de re amissa, vel imminuta respondere teneatur?

Ex legibus civilibus *l. 1. c. et l. 1. ff. h. t. § ult.* nec non ex *c. 2. h. t.* depositarius pulsari potest quando res perierit, vel deterior effecta est ex ejus malitia. Hinc principium invaluit depositarium præstare debere dolum, et culpam latam: culpa enim lata dolo æquiparatur. Non tenetur vero ultra malitiam, quia cum nullam percipiat utilitatem, tenetur solummodo uti ordinaria diligentia ad rem conservandam. Nullius autem esset valoris pactum quo depositario remitteretur obligatio præstandi dolum futurum. Pactum enim hujusmodi esset contra bonam fidem *l. 1. ff. h. t.*

Præsumitur vero malitia seu mala fides depositarii quando, rebus suis salvis, amiserit res depositas cum potuisset eadem diligentia vel etiam minori simul servare alienas *c. 2. h. t. et l. Quod novum ff. h. t.* Hæc porro regula non valet quoties in casu fortuito ex gr. in incendio depositarius nequeat simul servare res suas et alienas suæ custodiæ concreditas; quisque enim prius suas, quam alienas fortunas curat honeste.

5. Aliquando autem depositarius tenetur etiam de culpa levi aliquando etiam de levissima, immo et de casu fortuito. De culpa levi tenetur quoties aliquid loco mercedis recipiat, tunc enim contractus unilateralis redditur utrinque onerosus. De culpa autem etiam levissima tenetur depositarius si sese obtulerit ad depositum recipiendum. Hoc enim in casu veluti in gratiam depositarii censetur creatum depositum. Hinc in legibus civilibus traditur in hac hypothesis periculum rei esse apud depositarium. De culpa levi, levissima, aut etiam de casu fortuito tenetur depositarius, quoties in contractu specialis conditio posita fuerit et hæc omnia depositarius in se suscepit, vel cum in mora fuerit restitutionis rei, depositore exposcente *c. 2. h. t.*

6. Ex deposito oritur actio directa depositi, quæ competit depositori, et ejus hæredibus adversus depositarium ejusque hæredes, ut sibi restituatur res integra, vel ejus æstimatio, quoties res perierit vel deterior effecta fuerit, ex dolo vel culpa depositarii in

sensu superius explicato. Oritur insuper actio depositi contraria, qua depositarius repetere potest impensas factas ad rem sibi concreditam conservandam. Non potest vero depositarius compensatione uti, aut deductione alterius crediti quod habeat contra depositorem, ne videatur recepisse rem depositam in hunc finem, ut scilicet ex deposito deducat vel compenset suum creditum, ac proinde contractus depositi, qui est contractus fiduciæ inter amicos ad perfidiam referretur ceu docet *c. 2. h. t. § Sane.*

TITULUS XVII.

De emptione et venditione.

1. Quoniam legislatio ecclesiastica imitata est jus civile Romanorum, illudque in pluribus capitibus Ecclesiarum bonis applicavit, ad intelligentiam præsertim eorum discipulorum qui soli juri canonico addiscendo dant operam quædam notiones in præsentia materia utiles ex jure civili depromptæ hic explicandæ sunt. Contractus est species conventionis. Conventio definitur ab Ulpiano ut sit *duorum, vel plurium in idem placitum et consensus' l. 1. § 2. ff. De pactis.*

2. Cum innumeræ possint celebrari conventiones inter cives quumque voluntas suscipiendi obligationem vel per consensum expressum pandi possit, vel merito præsumi possit ex facto; hinc romana legislatio aliquas frequentiores conventiones elegit, et probavit in quibus admisit causam obligationis sive in expresso consensu sive in facto aliquo, quod præsumere facit consensum. Scilicet quasdam recognovit conventiones, ita ut concederet iisdem viam, et medium quo civiliter seu in judicio unaquæque ex personis convenientibus urgere posset observantiam conventionis contra aliam, vel alias personas contrahentes. Iostas conventiones appellavit contractus, medium quo judicialiter obtineretur observantia contractus appellavit actionem. Insuper quibusdam contractibus usitatoribus eadem legislatio romana dedit proprium nomen alios autem innominatos dixit.

3. Ceterarum conventionum, quas pacta nuncupavit, observantiam in genere jus civile remisit bonæ fidei civium, et eisdem solummodo dedit exceptionem. Videlicet qui pactum iniit, licet non possit agere, idest petere in judicio observantiam conventionis, tamen si ab alia parte in judicio actione pulsetur contra fidem ipsius